

Trabzon Kunduracılar Caddesi Örneği Üzerinden Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Sürecine Kavramsal Bir Yaklaşım Denemesi

A Conceptual Approach Attempt to Design Process in Historical Urban Texture through Trabzon Kunduracılar Street

Bahar KÜÇÜK KARAKAŞ¹ Büşra TOPDAĞI YAZICI² Aysun AYDIN SANCAROĞLU³

öz

Tasarım derslerinde öğrencilerin tasarıma adım atmakta ve bağlam bulmakta güçlükler yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden gönüllü olarak seçilen 13 öğrencinin katılımı ile üç günlük deneysel bir atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın amacı, tarihi kent dokusunda öğrencilerin tasarım sürecine başlarken problem tespiti ve tasarım üretme sürecinde karşılaştıkları zorluklara kavramsal bir yöntem önermektir. Ayrıca atölye çalışmasında bilgi edinilen ve uygulanan tasarım yöntemlerine dair öğrenci görüşlerini ortaya koymak hedeflenmektedir. Atölye çalışmasında, katılımcılar tarafından, öncelikle tarihi Kunduracılar Caddesi aksı boyunca yer alan yaşanmışlık/patina noktaları ve boşluklar/lacunae lar tespit edilmiş, tarihi çevrede tasarım kriterleri açısından uyumlu ve zit yaklaşımlar kullanılarak cephe tasarım önerileri üretilmesi beklenmiştir. Makaleye veri oluşturan atölye çalışmasından sonra makalenin yöntemi olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Atölye çalışması: problem tanımı, teorik bilgi aktarımı, alan ve analiz çalışması, tasarım ve sunum olmak üzere 5 basamaktan oluşmaktadır. Son aşamada öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilerek çalışmanın problemleri sınanmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada; “patina” ve “lacunae” kavramlarının zihinde hangi anlamları uyandırdığı, bu kavramların tarihi kent dokusunda nasıl tespit edildiği, tespit edilen “patina” ve “lacunae” ların uyumlu/zit yaklaşımlarda nasıl kullanıldığı, tarihi kent dokusunda uyumlu/zit yaklaşımlarla tasarım yapmanın avantaj ve dezavantajları ile öğrencilerin tarihi kent dokusunda problem tespiti ve tasarım sürecine patina/lacunae kavramları ile çözüm üretmelerinin neler kazandırdığı sorgulanmaktadır. Sonuç olarak, öğrenciler patina ve “lacunae” kavramlarına farklı bir bakış açısı üreterek kelimenin koruma terminolojisindeki anlamından farklı metaforik anlamlar üretmişlerdir. Alandaki “patina” ve “lacunae” lar tespit edilirken kavramların gerçek anlamlarının yanında metaforik anlamlarının da kullanıldığı görülmektedir. Uyumlu yaklaşımı öğrenciler; “benzerlik, saygı, birliktelik” kavramları, zit yaklaşımı ise, “aykırılık, eski-yeni ayrımı” gibi kavramlar üzerinden tanımlamışlar ve tasarım ürünlerine de bu anlamları destekleyecek biçimde yansımıştır. Uyumlu yaklaşım yönlendirici olması, zit yaklaşım özgürlük tanınması bakımından avantajlı; uyumlu yaklaşım özgürlüğü kısıtlaması, zit yaklaşımda ise estetik kaygıların dezavantajlı olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışma, tasarıma yaklaşım ve tarihi kent dokusuna farkındalık yaratması konusunda faydalı ve destekleyici bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Lacunae, patina, tarihi kent dokusu, tasarım yaklaşımları, Trabzon

ABSTRACT

An experimental workshop was held for three days with the participation of 13 voluntarily selected 3rd and 4th year students of Karadeniz Technical University Department of Architecture. The aim of the study is to propose a conceptual method that guides students in problem identification and design production as they begin the design process in the historical urban texture and to reveal opinions on the design

¹ (Dr.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, baharkucuk@ktu.edu.tr, 0000-0002-3894-5160

² **Corresponding Author:** (Araştırma Görevlisi.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü; Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, busratopdagi@ktu.edu.tr, 0000-0003-1203-4411

³ (Dr.) Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, mimar_aysun@ktu.edu.tr, 0000-0002-5020-6870

methods learned and applied in the workshop. The participants firstly identified the lived experience/patina points along the axis of the historical Kunduracılar Street, and then the gaps/lacunae. The façade design suggestions were produced on these points by using harmonious and contrary approaches among the design criteria in the historical environment. After the workshop provided data for the article, in-depth interview technique was used as the method of the article. The study examines what the meanings of "patina" and "lacunae" in their mind, how these concepts are detected in the historical city texture, how "patina" and "lacunae" are used in harmonious/contrary approaches, how they are used in these approaches in the historical urban texture. The advantages and disadvantages of designing and what students gain from identifying problems and finding solutions to the design process with patina/lacunae concepts are questioned. As a result, students produced different perspectives on the concepts of "patina" and "lacunae" and metaphorical meanings. They defined the harmonious approach as "similarity, respect, togetherness" and contrary approach as "contradiction, old-new distinction" and it was reflected in their designs in the same way. The harmonious approach is advantageous as it is directive, while the contrary approach allows freedom; It turns out that the harmonious approach restricts freedom, while the contrary approach is disadvantageous due to aesthetic concerns. The study was found useful and supportive in terms of approach to design and raising awareness of the historical urban texture.

Keywords: Historical Urban Texture, Design Approaches, Patina, Lacunae, Trabzon

GİRİŞ:

“Trabzon Kunduracılar Caddesi Örneği Üzerinden Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Sürecine Kavramsal Bir Yaklaşım Denemesi” isimli bu çalışmada, tarihi kent dokusunda tasarım sürecinde koruma kavramlarından “patina” ve “lacunae” kavramları kullanılarak öğrencilerin tasarım problemini belirlemeleri ve tasarım sürecine ilk adımı atmaları konusunda yardımcı olabilecek bir yöntem önerilmektedir. Bu çalışma, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde öğrenim gören restorasyon ve koruma ile ilgili dersleri almış, konu hakkında temel bilgiye sahip 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden atölyeyi gönüllü olarak tercih eden 13 öğrencinin katılımı ile yürütülmüştür. Trabzon kentinde tarihi yapı niteliklerini ve dokusunu nispeten korumuş olan Kunduracılar Caddesi, tasarım problemi tespit alanı ve tasarımın gerçekleştirileceği aks olarak belirlenmiştir. Yüzyıllardır kentin en önemli tarihi ticaret aksı olma niteliğini devam ettiren Kunduracılar Caddesi, çoğunlukla bu dokuya uyumsuz yeni yapı uygulamalarıyla zaman içerisinde tarihi sürekliliğinde kırılmalar yaşamıştır. Atölye çalışmasında, tasarım problem alanını oluşturan söz konusu bozulma ve yanlış uygulamaların Kunduracılar Caddesi aksı boyunca yaşanmışlık/patina üzerinde oluşan boşluk/ lacunaeları temsil edebileceği düşünülerek bir tasarım yaklaşımı geliştirilmeye çalışılmıştır. Söz konusu kavramlar aracılığıyla öğrencilerin konuya ilgileri çekilerek kısa sürede tarihi çevreye karşı bilinçli yaklaşım düzeyine ulaşmaları hedeflenmiştir.

Tarihi çevrede⁴ mimari kavramlar yardımıyla mevcut yapı stoğunu irdeleyen pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu kavramsal çalışmaların dışında, patina ve lacunae kavramları farklı çalışmalarda yorumlanarak ifade edilmiş olsa da⁵ bu makalede kavramların öğrencilerin yorumlamalarına bırakılması ve tarihi kent dokusunda tasarıma adım atarken problem alanlarının tespiti için kullanılmış olmasının yanı sıra tasarım sürecinin öğrenci deneyimleri üzerinden derinleme görüşme tekniği aracılığıyla incelenmesi çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır. Bu çalışmada; patina ve lacunae kavramları alternatif bir kavramsal yaklaşım olarak kullanılmakta, tarihi kent dokusuna müdahalede bulunurken dikkat edilmesi gereken kriterlere dikkat çekici ve akılda kalıcı bir eğitim yöntemi denenmektedir. Çalışma, tarihi kent dokusunda koruma kavramları ve yaklaşımları aracılığıyla bir tasarım yöntemi çalışması olması bakımından özgün bir niteliğe sahiptir. Bu bağlamda koruma terminolojisinde kullanılan patina ve lacunae kavramları tasarım aracı, uyumlu ve zıt çalışmalar ise tasarım yaklaşımı olarak seçilmiştir. Genel perspektifte değinmek gerekirse koruma alanında patina,

⁴ Söz gelimi, Düzgün (2010) tarafından yazılan yüksek lisans tezinde, tarihi çevre tasarımlarında kabuk-bağlam ilişkisinin tasarım kavramları aracılığıyla değerlendirilmesi yapılmıştır. Çelik (2021), ise tarihi yapılara yapılan ekleri yapı-doku ilişkisi bağlamında yine tasarım kavramları aracılığıyla irdelemiştir. Arslan vd. (2020) tarafından yazılan makale çalışmasında, seçilen müze yapıları, uluslararası tasarım kriterleri ile tarihi çevrede tasarım yaklaşımları bağlamında incelenmiştir. Sağlam ve Tavşan (2019), tarihi çevrede yapılmış çağdaş ek tasarımları, tasarım yaklaşımları, mekân organizasyonları ve belirlenen kavramsal kriterler bağlamında değerlendirilmiştir.

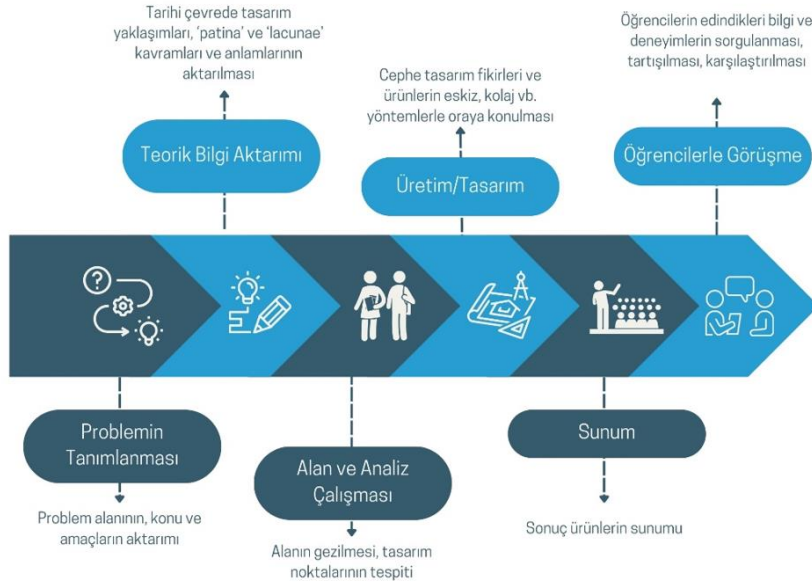
⁵ Bilgi için bkz. (Bakacak, 2007: 18,38; Brandi, 1996: 233).

yapının yüzeylerinde zamanla/yaşanmışlıkla biriken katmanı ifade etmekten lacunae yapıların üzerindeki boşluk, delik, aralık gibi bölümleri ifade etmektedir. Bu çalışma kapsamında ise söz konusu kavramlar öğrenciler tarafından yorumlanarak problem alanı olan Trabzon Kunduraçılar Caddesi'nde tasarım yapılacak noktaların tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Tarihi kent dokusunda yaşanmışlığın izlerini taşıyan/patina (tasarım bölgesi) ve bu aksta boşluk/kırılma noktası oluşturan bir bölge öğrenciler tarafından tespit edilerek bu alanda lacunae (tasarım problemi) olarak tespit ettikleri yapıya özel uyumlu ve zıt cephe tasarımları geliştirmişlerdir. Bu çalışmada; öğrencilerin teorik anlatım ve atölye çalışması sonrasında koruma terimlerinden patina, lacunae kavramlarının zihinlerinde nasıl anlamlar uyandırdığı, patina ve lacunae kavramları aracılığıyla tarihi kent dokusunda problem tespitinin nasıl gerçekleştirildiği, tespit edilen alanlarda uyumlu ve zıt yaklaşımın nasıl kullanıldığı, tarihi kent dokusunda uyumlu ve zıt tasarım yaklaşımlarının tasarım sürecinde oluşturduğu avantaj ve dezavantajlar ile tasarım problemi tespiti ve tasarım sürecine patina ve lacunae kavramları aracılığıyla yaklaşımın kazandırdıklarının neler olduğu sorgulanmaktadır. Öğrencilerin cevapları ortak kavramlar çerçevesinde kategorize edilmekte ve yorumlanmaktadır.

Çalışmanın amacı, koruma terminolojisinden seçilen patina ve lacunae kavramlarını yorumlayarak öğrencilerin problem alanlarını kolaylıkla belirmelerini sağlamak ve bu kavramlarla tespit edilen problemler alanların uyumlu ve zıt yaklaşımlar kullanılarak tarihi kent dokusuna duyarlı bir tasarım bilinci oluşturacak bir yöntem sunmak ve deneyim sahibi öğrencilerin görüşlerini ortaya koymaktır.

1. Çalışma Basamakları ve Yöntem

Makale kapsamında, öncelikle makaleye veri oluşturan atölye çalışması gerçekleştirilmiştir. Sonrasında atölye çalışmasında bilgi edinilen ve uygulanan tasarım yöntemlerine dair öğrenci görüşlerinin ortaya koyulması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1. Tüm Çalışma Basamakları

1.1. Atölye Çalışması

Atölye çalışması, yöntem için veri altlığı oluşturmak amacıyla toplamda 5 aşamada planlanmıştır. Çalışmanın birinci aşamasında problemin tanımlanması, ikinci aşamasında öğrencilere teorik bilgi aktarımı, üçüncü aşamasında alan ve analiz çalışması, dördüncü aşamasında üretim ve tasarım süreci,

beşinci aşamasında sonuç ürünlerin sunumu gerçekleştirilmiştir. Çalışma için Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden 02.05.2023 tarihli ve E-82554939-050.01.04-367674-300-1120 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

1.1.1. Tasarım Probleminin Tanımlanması

Bu aşamada, üç günlük bir atölye çalışması sürecinde ürün elde edilebilmesi amacıyla kavramlar ve tasarım alanı belirlenerek sınırlılıklar ortaya koyulmuştur. Öncelikle tasarım problem alanının belirlenmesinde tarihi kent dokusu olarak Kunduracılar Caddesi seçilmiştir. Sonrasında tarihi kent dokusunda tasarım yapılacak yerin tespitinin nasıl yapılabileceğinin öğrencilerle tartışması yapılmıştır.

1.1.2. Öğrencilere Teorik Bilgi Aktarımı

Bu aşamada; tasarım çalışmasına başlamadan önce öğrencilere seçilen alan (Kunduracılar Caddesi) hakkında bilgiler verilmiş "patina" ve "lacunae" kavramlarının terminolojik anlamları aktarılmış, tarihi çevrede tasarım yaklaşımları hakkında eğitim sunumu yapılarak uyumlu ve zıt yaklaşım örnekleri ile anlatılmış ve tartışılmıştır. (Çalışma kapsamında, atölye süresinin sınırlı olması ve bu kısa sürede öğrencilerin iki karşıt yaklaşımı daha iyi öğrenip uygulayabileceği düşünülerek serbest tasarım yaklaşım anlatımı kapsama alınmamıştır.)

1.1.3. Alan ve Analiz Çalışması

Bu aşamada, tarihi kent dokusu olarak tespit edilen Kunduracılar Caddesinde katılımcı olan 13 mimarlık öğrencisi, cadde boyunca "patina" ve "lacunae" kavramları aracılığıyla problem alanlarını tespit etmiş, tasarım yapacakları noktaları belirlemişlerdir. Öğrenciler Kunduracılar Caddesi üzerinde buldukları patina ve lacunaelar aracılığıyla tespit ettikleri alanları harita üzerinde işlemişlerdir.

1.1.4. Üretim/Tasarım

Bu aşamada, öğrenciler tarafından alan çalışmasında tespit edilen patina ve lacunaelar üzerinde, çevre yapılar dikkate alınarak uyumlu ve zıt iki yaklaşım çerçevesinde cephe tasarımı fikirleri oluşturulmuştur. Bu süreçte öncelikle eskiz ve kolaj çalışmaları yapılmış, geliştirilen tasarımlar dijital ortama aktarılmıştır. Sonuç aşamasında ise tasarım süreci ve tasarım fikirleri pafta düzeninde bir araya getirilmiştir.

1.1.5. Sunum

Tasarım yapılacak yerin tespiti, tasarım süreci ve sonuç ürünlere ilişkin pafta tasarımı gerçekleştirilmiştir. Her öğrenci tasarımını sözlü olarak atölye çalışmasının sonunda tüm öğrencilere açık olacak şekilde sunmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Atölye Çalışma Basamaklarına Dair Görseller (Yazarların Kişisel Arşivi, 2023)

1.2. Makalenin Yöntemi

1.2.1. Öğrencilerle Görüşme

Üretim ve tasarım aşaması sonunda öğrencilere derinlemesine görüşme yönteminin yarı yapılandırılmış görüşme tekniği çerçevesinde açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bu aşamada öğrencilerin patina ve lacunae kavramlarının anlamlarını nasıl yorumladıkları, tasarım aşamasında bu kavramların nasıl kullanılabileceğine dair yorumları, patina ve lacunae kavramları aracılığıyla kent dokusunda tasarım problemi tespitin nasıl gerçekleştirildiği, belirlenen noktalarda uyumlu ve zıt tasarım yaklaşımlarının nasıl uygulandığı, tarihi kent dokusunda uyumlu ve zıt yaklaşımla tasarım yapmanın avantaj ve dezavantajları ve tarihi kent dokusunda tasarım sürecine patina ve lacunae kavramları aracılığıyla bakmanın kazandırdıkları konusunda derinlemesine görüşmeler yapılarak kayıt altına alınmıştır.

Bu noktada kısaca derinlemesine görüşme yöntemi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile ilgili bilgi vermek yerinde olacaktır. Nitel veri toplama araçlarından biri olan derinlemesine görüşme yöntemi, soru-cevap şeklinde yürütülür ve araştırmacıların bireylerle doğrudan iletişim kurarak veri toplamasını içerir. Bu yöntem ile çalışmaya katılanların fikir, tecrübe ve konuya ilişkin algı ve bilinçlerinin yanında henüz bilgi edinilmemiş konuların ortaya çıkarılmasıyla yeni bir bilgi ortamı oluşturulması amaçlanmaktadır. Derinlemesine görüşme yöntemi; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış olmak üzere 3 ayrı şekilde uygulanabilmektedir. Çalışmanın araştırma tekniğini oluşturan yarı-yapılandırılmış görüşmede, araştırmacı tarafından belirli bir düzen ve sistematik içeren açık uçlu sorular kullanılabilir (Uslu ve Demir, 2023). Görüşmeciler genel bir görüşme planına sahiptir ancak katılımcıların özelliklerine bağlı olarak bu planda değişiklikler yapabilir. Önceden tasarlanmış bir soru formu üzerinden ilerlerken, görüşme sırasında soruları değiştirme, yeni sorular ekleme veya mevcut soruları çıkarma yoluyla konunun farklı boyutlarına ulaşılmaya çalışılır. Bu, eksik noktaların tamamlanmasına olanak tanır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017; Karataş, 2017).

Çalışma, temel yorumlamacı nitel araştırma deseni çerçevesinde şekillenmiştir. Bu çalışma deseninde araştırmacılar; katılımcıların hayatlarını nasıl yorumladıklarını, yaşamlarını nasıl inşa ettiklerini ve deneyimlerine nasıl anlamlar kattıklarını incelemektedirler (Merriam, 2013). Bu doğrultuda, atölye çalışmasına katılan gönüllü 13 öğrencinin “patina” ve “lacunae” kavramları aracılığıyla tarihi kent dokusunda tasarım deneyimlerini nasıl yorumladıkları ve bu süreçte kullandıkları tüm araç ve tasarım yöntemlerini nasıl anlamlandırdıkları anlaşılmasına çalışıldığı için temel yorumlamacı nitel araştırma deseni tercih edilmiştir.

Bu çalışmada, atölye çalışması sonunda atölyeye gönüllü katılım sağlayan 13 öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme kayıt altına alınmış ve sonrasında yazılı dökümü oluşturulmuştur. Kişisel verilerin gizliliği ön planda bulundurularak katılımcılar Ö1, Ö2,... biçiminde numaralandırılmıştır. Öğrencilerin yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar, ortak kavramlar/betimlemeler, kelime ve kelime grupları şeklinde ayrıştırılmıştır. Bu kavramlar, tema olarak kabul edilen araştırma soruları altında sorunun niteliğine göre kategorize edilerek kodlanmıştır. Öğrencilerin sözel ifadelerinde yer alan kelime ve/veya kelime grupları verilerin kodlanması aşamasında öncelikle kullanılmıştır.

2. Patina ve Lacunae Kavramları

Patina kelimesi sözlük anlamı olarak, bakır ve bronz malzemenin üzerinde uzun süre hava koşullarına maruz kalma sonucunda veya asit gibi malzemelerin teması ile oluşan genellikle yeşil renkteki tabakayı ifade etmek için kullanılmaktadır. Ayrıca dış yüzeysel kaplama gibi anlamları da mevcuttur (http-1, 2023). Tanyeli’ye göre patina, yapının dış ve iç yüzeyinde zamanla oluşan eskimeyle eklenen

katmanın adıdır. Patina yapıyı atmosferik bir kir katmanı gibi kaplarken, yaşanmışlığa dair bir delil oluşturmaktadır (http-2, 2023). Bu çalışma kapsamında da patina, yapının yüzeylerinde zamanla/yaşanmışlıkla biriken katmanı karşılayacak biçimde kullanılmıştır. Biriken bu katman, bazen yapının kirlenerek eskimesini temsil ederken, bazen de yaşanmışlığın izlerini anımsatır.

Latince bir kelime olan lacunae genel sözlük anlamıyla boşluk, aralık, eksiklik olarak tanımlanmaktadır. Dilbilim alanında dilde bulunmayan bir sözcüğü, biyoloji ve tıp bilimlerinde hücreler arasında ve kemikte bulunan boşluğu, diş hekimliğinde çöküntü, girinti, defekt gibi kavramları ifade etmek için kullanılmaktadır (http-3, 2023). Sanatta restorasyon ve koruma terimi olarak kullanılan lacunae, "Bir sanat eserine ilişkin bir boşluk figüratif örüntünün kesintiye uğramasıdır." (Brandi 1996: 341) biçiminde tanımlanmaktadır. Brandi (1996: 341)'ye göre, "...Bir sanat eserinin en ciddi yönü, eksik olan değil, uygun olmayan şekilde eklenen şeydir". Lacunae, aslında sanat eserinin figüratif yönüyle, şekli ve rengiyle ilişki kurmayan, ona ilişmiş bir yabancı cisim gibidir (Brandi 1996: 341). Söz konusu kavramlar tıp, güzel sanatlar ve mimari koruma gibi alanlarda sözlük anlamının karşılığı olarak kullanılırken, bu çalışmada kavramlar kelimenin bellekte uyandırdığı imgeler sorgulanarak tarihi çevrede koruma ve tasarımda yeni bir sorgulama aracı olarak denenmiştir. ICOMOS (2011)'un koruma ilkeleri, tarihi yapıların sadece fiziksel bütünlüklerinin değil, aynı zamanda tarihi ve kültürel bağlarının da korunmasını öngörür. Önerilen kavramsal çerçeve, bu ilkelere uygun olarak geliştirilmiş ve 'patina' kavramı, tarihi yapıların ve kent dokusunun kültürel bağlamını anlamlandırmada bir araç olarak kullanılmıştır. Bu çerçevede, 'lacunae' kavramı ise bu bağlam içindeki boşlukları tespit edip, bunlara yönelik uyumlu ya da zıt tasarım yaklaşımları geliştirme amacı taşımaktadır. Böylece ICOMOS(2011)'un koruma ve müdahale ilkelerine sadık kalınarak, çağdaş mimari müdahaleler için bir zemin oluşturulmaktadır.

3. Tarihi Çevre ve Alan Çalışması: Tarihi Kunduraçılar Caddesi

Tarihi çevre, mimari öğeler, ortak özellikler ve malzeme kullanımı gibi somut verilerin yanında toplumsal girdiler olan kültürel ve tarihsel geçmiş gibi soyut kavramların birlikteliğinden meydana gelmektedir. Tarihi çevre, kendi zamanı içerisinde yaşamış toplumun ve oluşturduğu fiziksel çevrenin yapısı ve kimliğine dair bilgi vermesi, günümüz fiziksel mekanını zenginleştirilmesi, yeni tasarımlar için bir anımsama ve üretme ortamı oluşturması bakımından önemli bir referans özelliği göstermektedir (Güneli vd., 1996; Birlik, 1999: 5). Velioğlu (1992: 9), tarihi çevreleri, oluşturdukları dönemlerin duygu, düşünce, eğilim ve yaşam deneyimlerinin izlerini taşıyan ve ortak bir dil oluşturan mekanlar olarak tanımlamaktadır. Tarihi çevrelerin oluşturduğu ortak dil, o alanın daha anlaşılır ve okunabilir olmasının yanı sıra tanınır/bilinir olmasını da sağlamaktadır. Ahunbay (1996)'a göre tarihi çevrenin özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

- Tarihi çevreler, ilgi çekici ve öğretici mekanlardır.
- Bireyler arasında ortak duyguların pekişmesi, sosyal ilişkilerin geliştirilmesine etki eden mekanlardır.
- Tarihi geçmişten yaşam koşulları, yapım teknikleri, gelenekler ile ilgili örnekler edinilebilecek açık hava müzesi niteliği taşımaktadırlar.
- Geçmişte yaşamış toplumların sosyal ve ekonomik yapısı, kültürleri ve estetik yaklaşımlarının anlamlandırılması ve günümüze taşınabilmesini sağlamaktadır.

Kent dokusu içerisindeki tarihi çevrelerin belirleyici öğeleri tarihi mimarlık ürünleridir. Bunun yanında anıtsal yapıları, sivil mimarlık örnekleri, sokaklar, meydanlar ve diğer önemli tarihi kalıntılar da tarihi çevrenin önemli bileşenlerini oluşturmaktadır (Ekinci, 2003: 55). Zeren (2010: 20) tarihi çevreyi oluşturan yapıların benzer özelliklere sahip olduğundan, bunların sokak ve doku bütünlüğü şeklinde kısmen ya da tümüyle korunabilen kentsel bir dokuda okunabileceğinden bahsetmektedir. Tarih boyunca yaşamış toplumların yok olmuş veya kısmen/tümüyle ayakta kalmış yerleşim alanları ve bıraktıkları tarihi eserler tarihi çevreyi oluşturan etmenler olarak görülmektedir. Papageorgiou (1971:

27)'ya göre tarihi çevrelerde bulunan yerleşim alanları; önemli mimari niteliklere sahip, orijinal, karakteristik bir organizasyon yapısı göstermektedir. Bu alanlarda, fiziksel gelişim süreci içerisinde devamlılık gösteren önemli yapıları bulunmakta, bu devamlılık süreci bölgenin toplumsal yaşantısında da gözlemlenebilmektedir (Papageorgiou, 1971: 27).

Trabzon kenti için de Kunduracılar Caddesi, barındırdığı ortak mimari nitelikleri, kentin ticari tarihinde önemli bir yer edinmiş olması, dönemin yaşam koşulları, yapım tekniği, malzemesi, büyük ölçüde korunabilmiş olması bakımından tarihi çevrelere bir örnek teşkil etmektedir. Trabzon kentinin tarih boyunca doğu-batı ekseninde ticari bağlantıların kurulduğu bir transit noktası olması nedeniyle Kunduracılar Caddesi kentin tarihi, kültürel niteliklerini ve ticari faaliyetlerini yıllardır sürdürmekte olan önemli bir aks olarak hizmet vermektedir. Kunduracılar Caddesi zemin katları ticari, üst katları depo ve büro olarak kullanılan ve kentin tarihi izlerini günümüze kadar taşıyabilmiş en önemli caddesidir. Cadde üzerinde yürürken görülen tarihi yapı cephelerinde bulunan süsleme, korniş, kolon gibi detaylar bu yapıların 19. yüzyılın sonlarına tarihlendirilebileceğini göstermektedir (İbiş, 1993: 74).

Kunduracılar Caddesi zaman içerisinde kısmen tahribata uğramıştır. Tarihi aks üzerindeki kimi yapılar yakın geçmişte inşa edilmiştir ve bu yapıların çoğu tarihi doku ile bağdaşmayan bir biçimlenişe sahiptir. Söz konusu problemde yola çıkılarak, öğrencilerin tarihi dokuyu derinlemesine deneyimleyebilmesi için önce patinalar, sonrasında problemleri tespit edebilmesi için de alan üzerindeki lacunaların belirlenmesi istenmiştir. Kunduracılar Caddesi üzerinde yapılan bu çalışma, doğuda Gazipaşa Caddesi, batıda Cumhuriyet Caddesi ve güneyde Kahramanmaraş Caddesi'ne kadar bir alan üzerinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Çalışma Alanının Sınırları ile Patina ve Lacunae Noktalarının Tespit Edildiği Bir Çalışma (Yazarların Kişisel Arşivi, 2023)

4. Tarihi Çevrede Tasarım Yaklaşımları

Tarihi çevrede tasarım ve korumada dikkat edilmesi gereken konulardan biri; bölgenin tarihi, kültürel, sosyolojik kimliğinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Başka bir deyişle tarihi bir çevrede tasarım yaparken bölgenin kimliğinin ve karakteristik özelliklerinin sürdürülebilirliğinin göz önünde bulundurulması ve buna göre bir planlama oluşturulması önemlidir. Veliöğlu (1992: 9), geçmişle geleceğin arasında bir köprü niteliği gösteren tarihi mekanların, korunmasının yanı sıra sürdürülebilirliğinin problem edinilmesinin de önemli olduğunu savunmaktadır. Ekinci (2003: 55); tarihi çevreyi oluşturan anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri, sokaklar, meydanlar ve diğer önemli kalıntıların korunması ile buldukları dokunun kimliğinin sürdürülebilirliğinden bahsedebileceğini söylemektedir. Bu öğeler yok olmuş veya sürekli yok olma süreci içerisinde ise ve bunun yanında yeni üretilen çevre geçmiştekinе benzerlik gösterse dahi artık kimliği başka bir doku oluşmuş olacaktır.

Arabacıoğlu P. ve Aydemir, I. (2007: 205)'e göre tarihi çevrelerin ve içinde barındırdıkları mimari öğelerin zaman içerisinde kültürel kimliklerinde oluşan değişimin günümüz şartlarına uyumlu olması da kimliğin tarihi süreç içerisinde sürdürülebilirliği konusunda önemlidir. Toplum yapısında talep ve gereksinimlerinde zamanla görülen değişim sürecine paralel olarak yeni bir yapısal çevrenin (Ünlü, 1986) ve yeni işlevlerin oluşmaya başladığı ve bu bağlamda tarihi çevrelerdeki yapıların kimi zaman

yeni fonksiyonlar yüklenerek yeniden kullanıldığı ya da yeniden inşa edildiği görülmektedir. Aykaç (2009: 40); tarihi çevrelerde yapılacak tasarımlar için karakter, okunabilirlik, uyarlanabilirlik, farklılık, süreklilik ve kapalılık dışında bölgenin kimlik ve karakterinin sürdürülebilirliği için en az müdahalenin esas alınması, yapılan müdahalelerin geri dönüştürülebilir olması, müdahalelerin yerinde koruma anlayışına imkân tanınması, sürdürülebilirlik ve bağlamın dikkate alınması, kültürel önemin güçlendirilmesine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

Tarihi çevre içerisinde yapılacak koruma ve tasarım müdahalelerinin; yeniden uygulanabilir ya da geri dönüşebilir, yapılacak başka bir müdahaleye handikap oluşturmayacak, diğer bir deyişle sürdürülebilir, ilerleyen süreçte yapının tarihi verilerine ulaşılmasında bir sorun oluşturmayacak, yapıda kullanılan yeni malzemelerin uygun malzemelerle sınırlı biçimde (Weeks ve Grimmer, 1995) ve çoğunlukla korunmasına fırsat tanıyacak, eski ile uyum içerisinde olacak ve uzmanların denetimi ve uygulaması altında yapılacak nitelikte olması gerekmektedir (Feilden, 2003).

Çalışmanın bu bölümünde, yapılan inceleme ve değerlendirmeler kapsamında, tarihi çevrede tasarım problemlerine üç farklı yaklaşım gösterildiği görülmüştür.

1. Tarihi çevrede uyumlu/benzer yaklaşım
2. Tarihi çevrede karşıt (kontrast)/ zıt yaklaşım
3. Tarihi çevrede serbest yaklaşım (Velioğlu, 1992: 25)

Çalışma boyunca bahsedilen tasarım ve koruma ilkelerinin ortak bir paydada buluşması gerekliliğine dayanarak, söz konusu iki alanda tarih boyunca yapılan çalışma ve görüşler doğrultusunda aşağıdaki başlıklar ve onlara uyumlu bulunan literatür çalışmaları derlenmiştir.

Uyum/Benzerlik: Bu bağlamda, John Ruskin'in yapının mevcut hali ile koruması yaklaşımına (Kuban, 2000) benzer bir biçimde William Morris ilk koruma prensiplerinden birini ortaya atan kişi olmuştur. Morris, tarihi esere uygulanacak yeni ekin kişisel müdahalelerden uzak olması gerektiğini, yapının mümkün olduğunca var olan hali ile "korunması" gerekliliğini savunmuştur (Ahunbay, 1996). RIBA 1904'te alınan kararlar doğrultusunda, tarihi çevrede yapılacak müdahalelerin eserlerin ilk üsluplarına uygun biçimde şekillenmesinin bütünlüğün korunmasında önemli olduğu belirtilmektedir (RIBA, 1904). Ekinci (2003: 55) tarihi çevrede mimarlığın/tasarımın ilk koşulunun koruma olduğunu ve öncelikli şartın tarihi çevredeki yapı dokunun varlığının aynen sürdürülmesi olması gerekliliğini savunmaktadır. Tarihi çevrede tasarım yapmanın eski yerleşime aykırı olmayacak biçimde eskiye sırtını dönmeyen bir yaklaşımla gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

Zıtlık/ Kontrast: Tarihi çevrede, tarihi ve çağdaş kültürler arasında talepler bağlamında eskiye duyulan yakınlık ile yeniye adapte edilme sürecinde bir zıtlık ortamı oluşmaktadır (Orbaşlı, 2000: 1). Bu ilkelere göre, tarihi çevrede yapılacak bir müdahalede eski ile yenin net çizgilerle birbirinden ayrılması, malzeme, mekân ve biçim çalışmalarında orijinal yapının örnek alınmaması, uygulanması teknik açıdan uygun malzeme ve yapı tekniğinin tercih edilmesi ve yeni müdahalenin tamamlayıcı özellikte olmasının yanında tarihi çevreye bir karşılık oluşturmasıdır (Dayev ve Cruickshank, 1988). Camillo Boito (2018)'ya göre, tarihi yapıya mümkün olduğunca ek ve yenileme yapılmamalıdır. Ancak yapılması zorunlu ise yapılan müdahalenin üslubu yapınınkinden farklı ve kolay ayırt edilebilir olmalıdır.

Serbestlik: Üçüncü bir tasarım yaklaşımı olarak tarihi çevrede tasarımın eski ile yeni artefaktların birbiri ile ilişkilendirilmesi ve bir anlamda kompozisyonu biçiminde tasarlanması gerektiğine dair fikirler mevcuttur. Örneğin, Zeren (2010: 29)'e göre tarihi çevrede koruma ve tasarım yaklaşımlarında, çağdaş ihtiyaçlar göz önünde bulundurulurken aynı zamanda tarihi mirasa saygı duyulmalı, günümüz ile tarih arasındaki karşılıklı etkileşim dikkate alınmalıdır. Eski ve yeni mimarinin bilinçli olarak bir arada kullanılmasıyla, modern mimariye yol gösteren, kimlikli ve tarihi özellikleriyle uyum içerisinde yeni tasarım olanaklarının ortaya çıkması sağlanmaktadır (Branca, 1979: 46).

Atölye çalışmasının süresinin sınırlı olması, kısa sürede verilebilecek teorik bilginin bu doğrultuda daraltılması gerekliliği ve birbirine karşıt iki yaklaşımın öğrenme sürecini karşılaştırmalı biçimde algılama ve öğrenmeye katkı sağlayacağı düşüncesi ile çalışma kapsamında tarihi çevrede tasarım yaklaşımlarından uyumlu/benzer ile karşıt/zıt yaklaşım örnekleri üzerinde çalışılmıştır.

5. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında atölye sonunda yapılan görüşmeler doğrultusunda öğrenci çalışmaları değerlendirilerek tartışılacaktır.

5.1. Öğrencilerle Yapılan Görüşmeler ve Değerlendirmeleri

5.1.1. “Patina” ve “Lacunae” Kavramlarının Zihinde Uyandırdığı Anlamlar

Bu başlık altında öncelikle öğrencilere Rölöve, Restorasyon ve Koruma ile ilişkili derslerinde veya eğitim süreçlerinde “patina” ve “lacunae” kavramlarını duyup duymadıkları sorulmuştur. Öğrenciler, “patina” ve “lacunae” kavramlarını ilk kez atölye çalışması kapsamında duyduklarını dile getirmişlerdir. Atölye çalışması basamaklarından “1.1.2. Öğrencilere Teorik Bilgi Aktarımı” adımı, “patina” ve “lacunae kavramlarının literatürdeki anlamlarının ne olduğu aktarılmış ve sonra bu kavramları zihinlerinde ortaya çıkan tanımlar/anlamlar aracılığıyla yorumlamaları istenmiştir.

1. soru olan “Atölye kapsamında duyduğunuz “patina” kavramını nasıl yorumlarsınız?” sorusunda öğrencilerden patina kavramının kendilerinde yarattığı anlamları üzerinden değerlendirilmesi istenmiştir. Verilen yanıtlar, kavramlarına göre gruplandırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Öğrencilerin “Patina” Kavramına İlişkin Öznel Tanımları

“PATİNA” KAVRAMINA İLİŞKİN TANIMLAR	N	%
Tarihi ve Kültürel Katmanlaşma	5	38,46
Eskime ve Aşınma	4	30,76
Yaşanmışlık	4	30,76
Toplam	13	100

1. soruda yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi soruyu cevaplamış, 5 öğrenci (%38,46) “patina” kavramını tarihsel ve kültürel katmanlaşma üzerinden tanımlamıştır. Söz gelimi Ö5 “Kelime anlamı birikmişlik olarak düşünebiliriz ama mimarlık bağlamında şöyle inceliyoruz: Yapılar üzerindeki biriken tarihi, kültürel ve diğer değerlerin katmanlaşması, birikmesi.” şeklinde bir tanımlama yapmaktadır. Ö4, patinayı “Eskimışlik ve bunun yapıda hissettirdiği eksilmeler.” olarak tanımlarken; Ö9’a göre “Patina, binanın yaşanmışlığı olduğunu bize göstermektedir. Eskilerden izlerin kaldığını söylemektedir.” Öğrencilerin tanımlamaları kavramın öğrencilerin zihinlerindeki çok katmanlı anlamlarını ortaya koymuştur.

Öğrencilere 2. soru olarak “Atölye kapsamında duyduğunuz “lacunae” kavramını nasıl yorumlarsınız?” sorusu sorulmuş, verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerin “Lacunae” Kavramına İlişkin Öznel Tanımları

“LACUNAE” KAVRAMINA İLİŞKİN TANIMLAR	N	%
Fiziksel ve Kavramsal Boşluk	10	76,93
Yalnızlık ve Anlam	1	7,69
Soyut ve Somut Uyumsuzluk	1	7,69
Eksiklik Oluşturan Yapısal Öğe	1	7,69
Toplam	13	100

2. soruda yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi soruyu cevaplamış; 10 öğrenci (%76,93) “lacunae” kavramını, fiziksel ve kavramsal boşluk olarak nitelendirmiştir. Bu öğrenciler arasından Ö3, “lacunae” kavramını şu şekilde yorumlamaktadır: “Lacune bir boşluktur. Hem soyut hem somut anlamda karşılanabilir bu ifade. Örneğin bir caddedeki somut anlamda bir eksiklik, boşluk ya da tamamlanmamışlık “lacunae” olabilir. Aynı zamanda bir caddedeki yan yana sıralanmış yapılardaki bellek yansıtması da bir lacune olabilir. Eski ve yeni tarihin uyumsuzluğu bu hissi yansıtmaktadır.” Ö4 “lacunae” kavramını yalnızlıkla ilişkilendirirken “Yalnızlık ve yapının anlam tasarım, işlev olarak içerdiği yalnızlık.” olarak tanımlamaktadır. Ö5 “Lacunae hem soyut hem de somut olarak boşluk, aykırılık, uygunsuzluk olarak tanımlanabilir. Öznel bir yargıdır, kişiden kişiye değişebilir.” olarak tanımlarken; Ö9 “Lacunae, yapıyı bozan veya tamamlamayan bir bütün oluşturmayan eksik olandır.” yorumunu yapmaktadır.

5.1.1. “Patina” ve “Lacunae” Kavramlarının Tarihi Kent Dokusunda (Kunduracılar Caddesi) Tespiti

3. soruda “Atölye kapsamında Kunduracılar Caddesi üzerinde yaptığınız alan çalışmasında “patina”ları nasıl belirlediniz?” sorusuna öğrencilerin hepsi yanıt vermiştir. Bu soruda hedeflenen, öğrencilerin tarihi çevrede “patina” kavramı aracılığıyla problem alanlarını nasıl oluşturduklarını tespit etmektir. Verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin “Patina” Noktasına İlişkin Tespitleri

“PATİNA” NOKTASINA İLİŞKİN TESPİTLER	N	%
Yaşanmışlık İzleri/Birikme	6	46,15
Cephede Yorulma/yorgunluk	1	7,69
Eskime/Deforme Olmak	2	15,38
Tarihi Yansıtması	2	15,38
Devamlılık/Süreklilik	1	7,69
Tarihe Şahitlik	1	7,69
Toplam	13	100

3. soruda yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi soruyu cevaplamış, 6 öğrenci (%46,15) tarihi çevre üzerinde “patina” kavramının fiziksel karşılığını “yaşanmışlık izleri ve birikme” ye dair tespit ettikleri noktalar üzerinden tanımlamışlardır. Söz gelimi Ö11, “Tarihi dokuyu rengiyle, dokusuyla en yoğun hissettiğim sıralardan biriydi özellikle birkaç bina boyunca devam etmesi bende sanki eski bir zamanda yaşıyormuşum hissi uyandırdı. Binaların o koyu renkleri bana yaşanmışlık ve yıllar içinde birikmeyi yani patinayı çağırıyordu.” şeklinde ifade etmektedir. Ö1, patina seçiminde eskimenin etkisini “Yapıda yapının tarihi ve yaşanmışlıklarının izleri saklanmadan dış cephesinde bulunan eskimiş hali ve kirleri ile yansıtmıştır.” şeklinde aktarmıştır. Yapıların tarihi yansıttığına ilişkin Ö6, “Yapının cephesindeki malzemenin eskimesine ve deformeler oluşmasına rağmen yapının dönemin cephesini okuyabilmesine izin verdiği için bunu bir patina olarak aldım.” cevabını vermiştir. Tarihe şahitlik etme ve katmanlaşma üzerinden tasarım alanını seçen bir öğrenci bu durumu “Bu yapıyı seçerken iki dönem yapısı arasında sıkışmış olması dikkatimi çekti. Her ne kadar sıkışmış olsa da varlığını belli etmesi çevresindeki yapıları da patina olarak düşündüğümüzde aslında kendisinin de bir patina olduğunu düşündüm çünkü hem kendi yapılış döneminden bu yana izler taşır ve katmanlaştırır, bu izleri cephesinde yansıtır hem de komşu patinalarının var olduğu zamandan bu yana izlerinin katmanlaşmasına şahit olmuştur.” şeklinde ifade etmiştir.

4. soruda, “Atölye kapsamında Kunduracılar Caddesi üzerinde yaptığınız alan çalışmasında “lacunae”ları nasıl belirlediniz?” sorusuna öğrencilerin hepsi yanıt vermiştir. Bu soruda hedeflenen, öğrencilerin tarihi çevrede “lacunae” kavramı aracılığıyla problem alanlarını nasıl oluşturduklarını tespit etmektir. Verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerin “Lacunae” Noktasına İlişkin Tespitleri

“LACUNAE” NOKTASINA İLİŞKİN TESPİTLER	N	%
Uyumsuzluk	6	46,15
Farklılaşma/Aykırı Olma	2	15,38
Akışı Bozma/ Kopma	4	30,77
Yarım Kalmışlık	1	7,69
Toplam	13	100

4. soruda yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi soruyu cevaplamış, 6 öğrenci (%46,15) tarihi çevre içerisinde “lacunae” kavramının fiziksel karşılığını “uyumsuzluk” tespit ettikleri noktalar üzerinden tanımlamışlardır. Örneğin Ö10, “Lacunae olmasının nedeni diğer iki yanında bulunan cepheyle bir bütün oluşturmaması daha kaba ve baskıcı bir biçime sahip olması ayrıca cephenin bir ritmi ve diğer cephelerle uyumlu olmaması binayı Lacunae yapmaktadır.” şeklinde tanımlamaktadır. Ö5, farklılaşma üzerinden “Lacunae belirleme kriterim yapıların kendi içlerinde oluşturdukları zıtlıklar. Yapıların ilk kullanım zamanındaki biçiminden veya işlevinden değişerek farklılaşmasıdır. Bir yapı yapıldığı zamandaki anlamını yitirmeye başlarsa kendi içinde bir lacunae oluşturur.” derken; Ö 12, “Bu boşluk şu şekilde anlatılabilir: Yapı beyaza boyanarak saydam yüzeyleri kapatılarak caddeden koparılmış ve o zamana kadar taşıdığı izler bir anda yok sayılarak beyaza boyanmış ve kronolojik katmanlaşma sürecinde bir boşluk yaratılmıştır.” yaklaşımı ile lacunae’yi bir akış bozma/kopuş süreci olarak belirlemektedir. Ö11 ise yarım kalmış bir alanın lacunae noktasını tanımladığını, “Yüksek iki binasında alçak birleşik iki yapının olması bana yarım kalmış hissi veriyor. Bu yüzden bu alan benim için bir lacunae.” şeklinde ifade etmektedir.

5.1.2. Tespit Edilen Tasarım Noktalarına (Patina/Lacunae) Uyumlu ve Zıt Yaklaşımlar

5. soruda, yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrenciye “Kunduracılar Caddesi üzerinde yaptığınız çalışmalara göre tanımladığınız “patina” ve “lacunae”larda tarihi çevrede tasarım kriterlerinden “uyumlu” tasarım yaklaşımlarını nasıl kullanırsınız?” sorusu sorulmuş, uyumlu yaklaşımlara verilen cevaplar kavramlaştırılarak tablolştırılmıştır (Tablo 5).

Tablo 5. Öğrencilerin Uyumlu Tasarım Yaklaşımlarını Niteleyen Kavramlar

	UYUMLU YAKLAŞIMI NİTELEYEN KAVRAMLAR	N	%
Uyumlu Yaklaşım	Tarihi Çevredeki Biçim, Renk ve Oranlarında Benzerlik	6	46,15
	Tarihi Çevredeki Malzeme Kullanımı	2	15,38
	Tarihi Çevrede Farkındalık/Vurgu	2	15,38
	Tarihi Çevreye Mütevazı Yaklaşım	1	7,69
	Geçmişin ve Bugünün Birlikteliği	1	7,69
	Eksik Kalan (Lacunae)ların Yerini Doldurmak	1	7,69
	Toplam	13	100

5. soruda yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi soruyu cevaplamış, 6 öğrenci (%46,15) tarihi çevrede tespit ettikleri patina ve lacunae'lara “uyumlu yaklaşımla” uygulayacakları tasarımlarında “Tarihi çevredeki biçim, renk ve oranlarında benzerlik” üzerinden tanımlama yapmışlardır. Söz gelimi Ö2, “Tanımladığım lacunae kavramına göre yapıların işlevine çok da farklı olmayan işlevlerde uyumlu bir kullanım sağlanarak akış bozulması engellenerek yapının yaşamı devam ettirilebilir. Ya da cadde üzerinde yeni tasarlanacak birimler bu dar caddenin dokusunu ve akışını korumak adına tarihi eserlerden uyum sağlamak adına biçimsel izler taşıyabilir.” şeklinde ifade ederken, Ö9 bir farkındalık noktası oluşturabileceğini şöyle ifade etmektedir. “...Patina ve lacunae’ları ön plana çıkarıp kent insanına eski Trabzon’u anlatıp bir farkındalık oluşturabilirim. Böylece caddeyi kullanan insanlar arasında bir farkındalık oluşturabilirim.”, Ö4 “Uyumlu kavramını yapının

malzeme, biçim, üzerindeki doku ve süslemeler, doluluk boşluklarıyla ele alınarak yaparım. Renklere ve malzemelere özen gösterilip uyum içinde yapılmasını sağlarım. Ahşap, cam ve taş duvar yeni bir tasarımla tarihi çevre dokusuyla uyumlu ve bir aradalık oluşturur” diyerek malzeme vurgusu yapmaktayken Ö6, “Patina üzerindeki zamanı okumaya çalışarak eksik kalan zamanı lacunaelara müdahale ederek eksik zamanı bu lacunaelara işleyerek bir uyum yakalamaya çalışırım.” şeklinde ifade etmektedir.

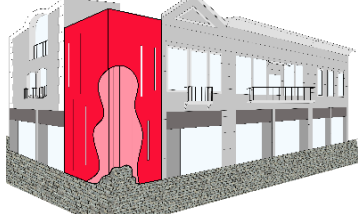

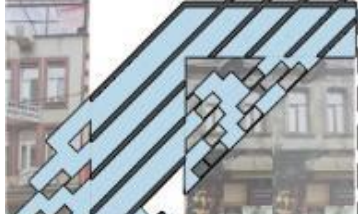
6. soruda, “Kunduracılar Caddesi üzerinde yaptığınız çalışmalara göre tanımladığınız “patina” ve “lacunae”larda tarihi çevrede tasarım kriterlerinden “zıt” tasarım yaklaşımlarını nasıl kullanırsınız?” sorusu sorulmuş, zıt yaklaşımlara verilen cevaplar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 6). Tarihi çevrede tespit ettikleri patina ve lacunaelara “zıt yaklaşımla” uygulayacakları tasarımlarında 6 öğrenci (%46,15), “Tarihi çevredeki biçim, renk ve oranlarında zıtlık” üzerinden tanımlama yapmışlardır. Ö2, bu kavramı “Zıt bir yaklaşım benimsendiğinde renk olarak ya da biçim olarak mevcut tarihi yapı sembollerinden yararlanılmayarak ya da kat yüksekliklerinde farklılaşmaya gidilerek zıtlıklar oluşturulabilir.” şeklinde açıklamaktadır. Ö4, “Zıtlık form ve yapı tekniği aykırı olacak şekilde düşünülerek ve yapının kendisinden zıt ve bariz şekilde belli eden renkle beraber tasarlandı.” ifadesi ile aykırı tasarıma vurgu yaparken, Ö9, “Yapıbozumculuk mimaride kullanılan bir yöntemdir. Bir şeyin varlığını yoklukla anlatmak. O fikri yansıtmak açısından gayet başarılı bir yöntemdir. Böyle bir yol izleyecek olsaydım caddede bulunan patinaları ön plana çıkarmak için onlara yönelik olumsuz bir tepkide bulunup farkındalık oluşturabilirim.” şeklinde zıt yaklaşımı tanımlamaktadır (Tablo 6).

Tablo 6. Öğrencilerin Zıt Tasarım Yaklaşımlarını Niteleyen Kavramlar

	ZIT YAKLAŞIMI NİTELEYEN KAVRAMLAR	N	%
Zıt Yaklaşım	Tarihi Çevredeki Biçim, Renk ve Oranlarında Zıtlık	6	46,15
	Eski ve Yeninin İzlerinde Zıtlık	2	15,38
	Aykırı ve Çağdaş Tasarım	2	15,38
	Patinaların Yerine ‘Yeni’yi Koymak	1	7,69
	Varlığı Yoklukla Anlatmak	1	7,69
	Tarihi Çevrede Farkındalık/Vurgu	1	7,69
Toplam		13	100

Öğrencilerin tarihi çevrede uyumlu ve zıt tasarım yaklaşımlarını kullanırken deindikleri tanımlama ve kavramlar, tasarım kararlarında da benzer biçimde etki göstermiştir. Aşağıdaki tabloda görülebileceği gibi uyumlu yaklaşımda öğrenciler çevre yapıların boyutları, malzeme, renk kullanımı gibi konularda daha benzer biçim ve ölçüleri takip ettikleri görülmektedir. Zıt tasarım yaklaşımında ise daha serbest bir yaklaşım göstermişler, çevre yapıların malzeme, renk, ölçü ve oranlarına daha aykırı çalışmaların gerçekleştirilmiş olduğu görülmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Öğrencilerin Tarihi Çevrede Uyumlu ve Zıt Tasarım Çalışmaları

1. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
2. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
3. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
4. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
5. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
6. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
7. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	
8. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZIT	

9. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZİT	
10. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZİT	
11. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZİT	
12. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZİT	
13. ÖĞRENCİ	UYUMLU		ZİT	

5.1.3. Tarihi Kent Dokusunda Uyumlu veya Zıt Yaklaşımla Tasarım Sürecinin Avantaj ve Dezavantajları

7. soruda “Tarihi kent dokusunda uyumlu yaklaşımla çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını değerlendiriniz.” sorusunu yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi cevaplamış, avantaj başlığına verilen yanıtlar temalarına ayrılarak değerlendirilmiştir (Tablo 8). 6 öğrenci (%46,15), tarihi yapıların ve çevrelerin, referans alınacak yapılar, oranlar, renkler, dokular ve akslar sunarak tasarım sürecine ilham kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Ö11, bu durumu, “Tarihi çevrede uyumlu yaklaşımla çalışmak avantajlıdır. Çünkü...oran, renk ve doku bakımından verilere sahip olmak cephede uyumlu seçimler için yararlı olmaktadır.” şeklinde açıklamaktadır. Ö6, “Tamamen kendi dönemimizi yansıtmak zorunda olmadığımız için uyumlu çalışma bize biraz diğer yapılardan etkilenme fırsatı sunmaktadır.” Konuyu, örnek bir yapının çevrede bulunmasının uyumlu tasarımı veriye dayalı kullanımı kolaylaştırması bakımından değerlendirmektedir. Ö10, “Tarihi çevrede uyumlu yaklaşımla çalışmak kolaydı çünkü formu çok değişmeden aynı forma yakın küçük dokunuşlar yapılması yetti.” Sözleriyle uyumlu çalışmanın kolay olduğuna değinmektedir. Ö3, “Yeterince özgün kalınmasa da tasarım fikri anlamında bir yolun belirlenmesinde olumlu bir faktördü.” olarak değerlendirmektedir. Ö13 ‘e göre, “Çevrede referans alınacak yapıların olması, uyumlu ve bütünlük sağlayan tasarımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.”

7. soruda “Tarihi kent dokusunda uyumlu yaklaşımla çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını değerlendiriniz.” sorusunu yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi cevaplamış,

sorusunun dezavantajlar başlığına verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 8). Öğrencilerden 6 tanesi (%46,15), tarihi çevrelerde uyumlu bir yaklaşım benimsemenin, tasarım özgürlüklerini kısıtlayıcı ve sınırlayıcı bir etki yarattığını vurgulamaktadır. Ö7, “Bir noktada kısıtlanmış hissettim. Bunun sebebi ise uyum içerisinde olabilmek için olan verileri değerlendirmeli ve buna uygun bir tasarım ortaya koymak gerekiyordu. Tasarım aşamasında yeni oluşturulacak olan cephenin silüet içinde kaybolması gerekiyordu.” sözleriyle bu durumu özetlemektedir. Uyum sağlamanın zorluğunu Ö 12, “Görkemli bir tarihi dokuyu görüntüyü göze batmadan bozmadan, saygı duyarak ama aynı zamanda o kısmın yeni olduğunu da belli edecek şekilde yapmak zordu.” şeklinde ifade etmektedir. Ö13, “Yapılar farklı tarzlarda cephelere sahip olduğundan dolayı referans olarak nereyi almam gerektiği konusunda biraz zorlandım.”, Ö4 “Aslında zor değil daha az üretime sebep oldu. Yapılan eskizler birbirlerine benzer özellikler taşıdı.” Diyerek fazla kriter olması ve tasarımların birbirine benzemesi dezavantajlarına değinmişlerdir.

Tablo 8. Öğrencilerin Tarihi Kent Dokusunda Uyumlu Yaklaşımla Tasarımın Avantaj ve Dezavantajları Değerlendirmeleri

UYUMLU YAKLAŞIMLA TASARIM AVANTAJ/DEZAVANTAJLARI		N	%
Avantajlar	Referans ve İlham Kaynağı Olması	6	46,15
	Tasarım Yapmayı Kolaylaştırması	2	15,38
	Yol Gösterici Olması	4	30,77
	Uyumluluk ve Bütünlük	1	7,69
	Toplam	13	100
Dezavantajlar	Özgürlüğün Kısıtlanması	6	46,15
	Uyumu Sağlamanın Zorluğu	3	23,07
	Çok Fazla Kriter Oluşturması	2	15,38
	Tasarımların Tekdüze Olması/Benzemesi	2	15,38
	Toplam	13	100

8. soruda “Tarihi kent dokusunda zıt yaklaşımla çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını değerlendiriniz.” sorusunu yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi cevaplamış, avantaj başlığına verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 9). Öğrencilerden 7’si (%53,84), zıt yaklaşımın sınırlayıcı olmayan, daha özgür ve esnek bir çalışma ortamı sunduğundan bahsetmektedir. Ö 10, “Tarihi çevrede zıt yaklaşımla çalışmak kolaydı çünkü tasarım yaparken gerçekten tamamen özgürdük. Özgür tasarım yapabilmek kısıtlı tasarım yapmaktan çok daha fazla gerçekten tasarımcı olduğunu hissettiriyor.” cevabıyla bu görüşü desteklemektedir. Uyumlu yaklaşım kadar bağlam sorununa odaklanmamasının etkisini Ö7, “Sıfırdan bir şey yapmak bana var olanı tamamlamaktan daha kolay geldi. Bu sefer tasarım yaparken daha özgür hissettim. İstedğim şeyleri kullanabildiğim için daha güzel bir tasarım ortaya çıkardığımı düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Çeşitlilik ve özgün tasarım olanakları bağlamında Ö 13, “Zıt yaklaşım, tarihi çevreye saygı duyulmasının yanında biçim, malzeme, oran ve tasarım kurgusu anlamında daha çeşitli sonuç ürünler elde etmemizi sağladı.” görüşünü iletmektedir.

8. soruda “Tarihi kent dokusunda zıt yaklaşımla çalışmanın avantaj ve dezavantajlarını değerlendiriniz.” sorusunu yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrencinin hepsi cevaplamış, dezavantaj başlığına verilen yanıtlar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 9). Öğrencilerden 5 tanesi (%38,46), zıt yaklaşım uygulamasında estetik sorunların öne çıktığına değinmektedir. Ö7, “Ortaya çıkaracağım ürünün zıt bir tarzda olması gerektiğinde eklektik olmaması için özen göstermem gerekiyordu. Bu sebeple seçim yaparken biraz kafa karışıklığı yaşadım.” ifadesiyle değinmektedir. Ö11, tasarım zorluklarına “Tarihi çevrede zıt yaklaşımla çalışmak zordu çünkü... Zihnimde çevre yapıların dokusunun varlığı beni onlara yönlendirdi ve zıt yaklaşımdaki saygılı duruşunda korunması gerekmesi aykırı uyumlu tasarım arasında belirsizlikte bıraktı.” şeklinde ifade etmektedir. Ö2 ise zıt yaklaşımda, çevre ile uyum sağlama gerekliliğinin bazen zorlayıcı olabileceğini “Belirli bir dokudan farklı bir tasarım anlayışı uygulamak, dokuyu bozma endişesi vardı.” şeklinde aktarmıştır.

Tablo 9. Öğrencilerin Tarihi Kent Dokusunda Zıt Yaklaşımla Tasarımın Avantaj ve Dezavantajları Değerlendirmeleri

ZIT YAKLAŞIMLA TASARIM AVANTAJ/DEZAVANTAJLARI		N	%
Avantajlar	Özgür Tasarım	7	53,84
	Bağlamın Kısmen Arka pPanda Kalması	3	23,07
	Özgün Tasarım Fırsatları/Çeşitlilik	3	23,07
	Toplam	13	100
Dezavantajlar	Estetik Riskler Oluşması	5	38,46
	Tasarım Zorlukları	4	30,77
	Çevre ile Uyum Sorunu	4	30,77
	Toplam	13	100

5.1.4. Atölye Çalışmasının Kazanımları

9. soruda, yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan 13 öğrenciye “Tarihi kent dokusunda problem tespiti ve tasarım sürecine patina/lacunae kavramları ile bakmanın size kazandırdıklarını nasıl değerlendirirsiniz? sorusu sorulmuş, verilen cevaplar kavramlaştırılarak tablolaştırılmıştır (Tablo 10). Öğrencilerden 4 tanesi (%30,77), Tarihi kent dokusunda kavramlar aracılığıyla tasarım yapmanın tasarım yaklaşımlarına önemli katkısı olduğunu belirtmektedir. Söz gelimi Ö4, “Cephe tasarımlarına farklı bir gözle bakmak, cepheler eğitim sürecimizde en az düşünülen tasarım problemlerindedir. Cephelerin genelde camlarla ortaya koyulduğu sadece ışık ve sıcaklık problemi değil, cephenin bir dil gibi yapıyı anlatması gerektiğini daha net bir şekilde anladım.” şeklinde ifade etmektedir. Tasarım farkındalığı konusunda, Ö1, “Tarihi çevrelerde bir tasarım yaparken o çevrelere nasıl dokunacağımıza dair nelere dikkat edip tasarıma nasıl yaklaşmamız gerektiğinde bilinçlenip bilgi sahibi olduk. Atölyeden sonra yaptığım projelerde tarihi bir yapının çevresine yaklaşımım tamamen farklı olacaktır.” demektedir. Mimarlık eğitime sürecine katkısını Ö5, “...eskiz yeteneğimi geliştirdim.”, Ö6, “Tarihi dokuyu patina ve lacunae kavramları üzerinden okumak cepheleri bunlara göre tasarlamaya çalışmak bilgi anlamında güzel bir temel attı.” Ö13, “Özellikle restorasyon ve mimarlık tarihine ilgi duyan biri olarak, Kunduracılar Caddesini bu kadar yakından incelemek ve analiz etmenin benim için çok faydalı olduğunu düşünüyorum.” şeklinde ifade etmektedir. Öğrencilerin tarihi kent dokusuna bakışının değişimini Ö12, “Patina ve Lacunae kavramlarını öğrenmemle tarihi çevredeki yapılara bakışım değişti. Bir yerin boşluk olması için orada illa ki orada fiziki bir boşluk olmasına gerek yok aslında bu boşluk kimi zaman dolu bir yerde de görülebiliyor. Ya da her boş sandığımız kendi içinde izlerle, yaşanmışlıklarla dolu olabiliyor.” sözleriyle ifade etmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Atölye Kazanımları

ÖĞRENCİLERİN ATÖLYE KAZANIMLARI	N	%
Teknik ve Tasarım Yaklaşımına Etkisi	4	30,77
Tasarım Farkındalığının Kazanımı	3	23,07
Mimarlık Eğitimindeki Wtkisi	3	23,07
Tarihi Çevre/Doku Algısının Değişimi/Gelişimi	3	23,07
Toplam	13	100

SONUÇ:

Bu çalışmada, koruma terminolojisinde kullanılan “patina” ve “lacunae” kavramları aracılığıyla öğrencilerin tarihi kent dokusunda tasarım sürecine başlarken problem tespiti ve tasarım üretme sorunlarına kavramsal bir yöntem önerilmektedir. Kavramlar aracılığıyla tespit edilen problem alanları üzerinde tarihi çevrede uyumlu ve zıt tasarım yaklaşımları kullanılarak tasarım üretimine yeni bir deneme alanının oluşturulması amaçlanmıştır. Bunun yanında atölye çalışmasında öğrencilerin tarihi

kent dokusunda tasarım sürecinde kullandıkları “patina” ve “lacunae” kavramlarının hangi alt anlamları uyandırdığı, bu kavramların tarihi kent dokusunda tasarım problemini tespit ederken nasıl kullanıldığı, tespit edilen “patina” ve “lacunae”larda tarihi çevrede tasarım yaklaşımlarından olan uyumlu ve zıt yaklaşımların nasıl uygulandığı, tarihi kent dokusunda uyumlu ve zıt tasarım yapmanın avantaj ve dezavantajları ile öğrencilerin tarihi kent dokusunda problem tespiti ve tasarım aşamasında patina/lacunae kavramlarını kullanmalarının neler kazandırdığı konusunda öğrencilerle derinlemesine görüşmeler yapılmış, öğrenci görüşleri kayıt altına alınmış, metin dökümü yapılmış ve kavramlaştırılarak tablolştırılmıştır.

Çalışmada; yukarıda belirtilen toplamda 9 araştırma sorusuna verilen cevaplar kavramlaştırılarak kodlanmış, kavramlaştırılan ifadelerin sözel karşılığı olan öğrenci yorumları ile birebir alıntılar yapılarak desteklenmiştir. 9 soru, genel çerçevesi ve araştırdığı konu bağlamında: 1. “Patina” ve “Lacunae” Kavramlarının Zihinde Uyandırdığı Anlamlar, 2. “Patina” ve “Lacunae” Kavramlarının Tarihi Kent Dokusunda (Kunderacılar Caddesi) Tespiti, 3. Tespit Edilen Tasarım Noktalarına (Patina/Lacunae) Uyumlu ve Zıt Yaklaşımlar, 4. Tarihi Kent Dokusunda Uyumlu veya Zıt Yaklaşımla Tasarım Sürecinin Avantaj ve Dezavantajları ve 5. Atölye Çalışmasının Kazanımları olmak üzere 5 tema altında değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak; öğrencilerin deneyimleri doğrultusunda “patina” kavramının tarihi ve kültürel bir katmanlaşma ve yaşanmışlık kavramları ile “lacunae” kavramının ise fiziksel olmasının yanında kavramsal bir boşluk, yalnızlık, uyumsuzluk ve eksiklik gibi kavramlarla gerçek anlamının dışında yorumladıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin, çalışma alanındaki “patina”ları (tasarım bölgesi) yaşanmışlık izleri, yorulma, deforme olma, tarihi olma ve tarihe şahitlik etme, devamlılık ve süreklilik bulunan noktalar çerçevesinde tespit ettikleri; “lacunae” ları (problem alanı) tespit ederken tarihi kent dokusunda buldukları uyumsuz, farklılaşan, akışı bozan ve yarım kalmış noktaları kullandıkları anlaşılmaktadır. Tasarım ve problem alanının tespitinde kullanılan “patina” ve “lacunae” kavramları gerçek anlamlarından ziyade yan anlamları ile değerlendirilerek kullanılmıştır. Tespit edilen “patina” (tasarım bölgesi) ve “lacunae” larda (problem alanı) tarihi kent dokusunda uyumlu yaklaşım; benzerlik, malzeme kullanımı, vurgu, mütevizilik, birliktelik ve boşluk doldurma kavramları çerçevesinde biçimlenirken, zıt yaklaşım; zıtlık, aykırılık, çağdaş tasarım, yenilik, yokluk ve vurgu kavramları çerçevesinde ortaya koyulmuştur. Öğrencilerin tespit aşamasında belirttikleri kavramlara benzer biçimde, uyumlu yaklaşımda çevre yapıların kat yükseklikleri, renk, doku, malzeme kullanımı konusunda duyarlı bir yaklaşımın sergilendiği; zıt yaklaşımda ise bahsi geçen konularda daha aykırı, serbest bir tavrın izlendiği görülmektedir. Ancak sonuç ürünlerin hepsi tarihi kent dokusunu her yaklaşımda da göz önünde bulundurmuş, modern bakış açısından uzaklaşmamış, benzer ve tekrarlayıcı örnek oluşturulmamıştır.

Uyumlu ve zıt yaklaşımlar arasındaki avantaj ve dezavantajların tartışılması, yalnızca bu özelliklerin belirtimiyle sınırlı kalmamalı, bu yaklaşımların uygulama süreçlerinde nasıl etkiler yaratabileceği üzerinde de durulmalıdır. Tarihi kent dokusunda tasarım sürecinde uyumlu yaklaşım; referans ve yol gösterici olması, tasarım sürecini kolaylaştırması, uyumluluk ve bütünlük sağlaması konusunda avantajlı, özgürlüğü sınırlayıcı olması, uyum sağlamanın oluşturduğu zorluklar, tasarımların benzer nitelikler oluşturması konusunda dezavantajlı görülmüştür. Zıt yaklaşım; özgür bir tasarım ortamı sunması, tarihi bağlamın nispeten arka planda kalması, çeşitlilik sunması bakımından avantajlı; estetik kaygıların tarihi çevrenin önüne geçmesindeki riskler ve uyum sorunu, bu konuların tasarım aşamasında oluşturduğu zorluklar bakımından dezavantajlı olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, öğrencilerin tasarım sürecindeki karar alma süreçlerine nasıl etki ettiğinin ve ortaya çıkan tasarım ürünlerinin tarihi doku ile ilişkisinin konuyla ilgili yapılacak diğer çalışmalarda değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Tarihi kent dokusunda problem tespiti ve tasarım sürecine patina/lacunae kavramları ile yaklaşmanın kazanımları; öğrencilerin tasarım ve teknik bakış açılarını geliştirmesi, tarihi dokuda tasarım farkındalığı ve algısını geliştirmesi ve mimarlık eğitimlerine destek olması bakımından olumlu bulunmuştur. Ancak önerilen yöntemin, atölye süresinin ve çalışma alanının kısıtlılıkları gibi nedenlerden dolayı, sınırlı bir bağlamda kalma riskinin bulunduğu düşünülmektedir. Gelecekteki araştırmalarda, bu yöntemin farklı tarihi dokularda ve kültürel bağlamlarda test edilmesi; ayrıca öğrenci deneyimlerinin yanı sıra, profesyonel tasarımcıların da sürece dahil edilerek daha geniş kapsamlı bir değerlendirme yapılması önerilmektedir. Bu şekilde, yöntemin uygulanabilirliği ve geçerliliği daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilebilir ve mimarlık eğitiminde tarihi çevrelerle etkileşim konusundaki yaklaşımlar güçlendirilebilir.

Tarihi kent dokusunda tasarım sürecinde problem tespiti ve tasarım üretme sorunlarına kavramsal bir yöntem öneren ve bunu öğrenci deneyimleri üzerinden sınavan bu çalışmanın; bu alandaki gelecek araştırmalara alternatif bir kavramsal çerçeve sunması; mimarlık eğitiminde tarihi çevrelerle etkileşimin daha iyi anlaşılması, farkındalık oluşturması ve eğitim ortamı ile ilişkilmesi için bir temel oluşturması beklenmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazar / yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

[EN] The author(s) declare that they do not have a conflict of interest with themselves and/or other third parties and institutions, or if so, how this conflict of interest arose and will be resolved, and author contribution declaration forms are added to the article process files with wet signatures.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için Karadeniz Teknik Üniversitesi'nden 02.05.2023 tarihli ve E-82554939-050.01.04-367674-300-1120 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal bir destek alınmamıştır.

Teşekkür: Atölye grubu öğrencileri Adem Doğan, Berra Fatma Özdemir, Büşra Nur Buyruk, Fidan Anzurova, Hüseyin Kansız, İclal Sabire Gör, İrem Erdöl, Mine Şeyda Demirci, Murat Kaya, Nisa Sıla Aksoy, Selin Kebire Saki, Sümeyye Umut ve Zeynep Yılmaz'a atölye çalışmasındaki gayretleri ve özverili çalışmalarını için teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA:

Ahunbay, Z. (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, 1. Baskı, İstanbul: Yem Yayınları.

Arabacıoğlu, P. ve Aydemir I. (2007). "Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı", Megaron Dergisi, Sayı 4, s. 204-212.

Arslan, H. D. vd. (2020). "Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımının Müze İşlevi Özelinde Değerlendirilmesi". Art-e Sanat Dergisi, Sayı 25, s.71-101.

Aykaç, P. (2009). "Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar", Dosya 14.1, Ankara: Matsa Basımevi, s. 36-42.

- Bakacak, O. (2007). Critical Evaluation on Conservation Approaches in the Archaeological site of Perge, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Birlik, S. (1999). Tarihi Çevrede Tasarım: Ortahisar'da Bir Deneme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Boito, C. (2018). Korumak mı, Restore Etmek mi?, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: Janus Yayıncılık.
- Branca, A. (1979). "Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi", çev. Özgür Ecevit, Mimarlık Dergisi, Sayı 1, s. 45-46.
- Brandi, C. (1996). Theory of Restoration, I. Theory of Restoration, II. – Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage. Ed. Nicholas Stanley Price, Mansfield Kirby Talley Jr., Alessandra Melucco Vaccaro. Los Angeles: The Getty Conservation Institute.
- Çelik, A. (2021). Tarihi Yapılarda Yeni Eklerin Yapı ve Doku İle İlişkisinin Tasarım Kavramları Açısından İrdelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Coşkun, R., Altunışık, R., ve Yıldırım, E. (2007). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS uygulamalı. Sakarya: Sakarya yayıncılık.
- Dayev, P. ve Cruickshank, D. (1988). "Working With Old Buildings", The Architectural Review, Sayı 4, s. 23-28.
- Düzgün, H. (2010). Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk-Bağlam İlişkisinin Temel ve Güncel Tasarım Kavramları Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Ekinci, O. (2003). "Meslek Mirası"yla Kol Kola Bir Mimarlık İçin...", Mimarist Dergisi, Sayı 10, s. 55-60.
- Feilden, M.B. (2003). Conservation of Historic Buildings, 3. Basım, Oxford: Architectural Press.
- Güneli, Z. vd. (1996). "Kültür Sürekliliği Bağlamında Kentsel Kimliklerin Korunmasının Rolü ve Önemi", VIII. Yapı ve Yaşam Fuar ve Kongresi Bildiri Kitabı, Bursa, s. 237-241.
- http-1, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/patina>, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
- http-2, Uğur Tanyeli (2013), <https://sdmimproje.com/atinada-patina-ile-sanatin-tozunu-attirmak-uzerinden/>, 20.02.2023.
- http-3, <https://www.seslisozluk.net/en/what-is-the-meaning-of-lacunae/>, Erişim Tarihi: 20.02.2023.
- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS). (2011). Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri. Erişim Tarihi: 16.08.2024, http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf
- İbiş, T. (1993). Mimari Çevrenin Sürekliliği Açısından Pencere Elemanı: Pencerelemin Değişiminin Analizi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 68-86
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tushad/issue/31792/350444>

- Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Kuram ve Uygulama, 1. Basım, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Merriam, S. B. (2013). Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber. S. Turan (Çev. Ed.). Ankara: Nobel.
- Orbaşlı, A. (2000). Tourists in Historic Towns Urban Conservation and Heritage Management, 1. Baskı, Londra: Taylor & Francis Yayıncılık.
- Papageorgiou, A. (1971). Continuity and Change: Preservation in City Planning, 1. Baskı, Londra: Praeger Yayıncılık.
- RIBA, (1904). Madrid Konferansı Tavsiye Kararları Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi" AB Kültürel Miras Mevzuatı ve Türkiye Projesi-Uluslararası Kültürel Miras Mevzuatı, çev. Sevgi Turuncel, Gözde Sakar, İstanbul: KUMID Yayıncılık.
- Sağlam, K. ve Tavşan, C. (2019). "Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Değerlendirilmesi", Kıbrıs: Yakın Mimarlık Dergisi, Sayı 1, s. 48-65.
- Uslu, F. ve Demir, E., (2023). "Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 40(1), 289-299.
- Ünlü, A. (1986). Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Velioğlu, A. (1992). Tarihi Çevre İçerisinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Weeks, K.D. ve Grimmer, A.E. (1995). The Secretary of the Interior's Standards for the Treatment of Historic Properties with Guidelines For Preseving, Rehabilitating, Restoring&Reconstructing Historic Buildings, Washington: US. Department to the Interior National Park Service.
- Zeren, M.T. (2010). Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu Çağdaş Yaklaşım Örnekleri, 1. Basım, İzmir: Yalın Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY:

Research Problem:

Based on the authors' experiences in the educational process, architecture students face difficulties in identifying the areas where they will design, determining the design problem, and figuring out how to approach the design problem and where to start. To address this core issue, a design approach through concepts in the historical urban texture was tested.

Research Questions:

The study was conducted through nine questions within the framework of in-depth interviews with students. The questions were categorized into five themes based on their common points. In this context, the following research questions were sought:

"How do you interpret the concepts of 'patina' and 'lacunae' heard during the workshop?"

"How did you identify 'patina' and 'lacunae' during your fieldwork on Kunderacılar Street in the workshop?"

"Based on your work on Kunderacılar Street, how would you use the 'harmonious' and 'contrary' design approaches from the historical environment design criteria in the identified 'patina' and 'lacunae'?"

"Evaluate the advantages and disadvantages of working with harmonious/contrary approaches in the historical urban texture."

"How do you assess what you have gained from identifying problems and looking at the design process with the concepts of patina/lacunae in the historical urban texture?"

Literature Review:

The study first provided the meanings of the concepts "patina" and "lacunae" in the conservation terminology and gave information about Kunderacılar Street, the area where the design problems would be identified and where the design would take place. After providing the basic information that allows students to start the design process, design approaches that can be used while designing in the historical urban texture were explained.

Methodology:

The method framework of the workshop process was planned in two main steps: workshop study and semi-structured interviews, with a total of six phases. In the first phase, the problem was defined; in the second phase, theoretical knowledge was transferred to the students; in the third phase, field and analysis work was conducted; in the fourth phase, production and design processes were carried out; in the fifth phase, the final products were presented; and in the sixth phase, semi-structured interviews with the students were conducted.

Results and Conclusions:

Students used the concepts of "patina" and "lacunae" by interpreting them outside their terminological meanings, from definition to use in the design process. "Patina" was found through layers and traces of lived experiences, while "lacunae" were identified through secondary meanings such as loneliness and incompatibility. In the historical urban texture, a harmonious approach was sensitive to the environmental data, exhibiting a modest attitude, while the contrary approach used elements like color, material, form, and texture with a contemporary perspective without completely disregarding the historical context. In this context, the harmonious approach was found advantageous for its guiding nature, but disadvantageous for limiting freedom and the difficulty of achieving harmony. The contrary approach was advantageous for providing freedom, a more flexible evaluation of the context, and offering diversity, but disadvantageous for the challenges in determining the boundaries of contrast and the emergence of aesthetic concerns. The study enhanced students' perspectives and awareness of the historical urban texture and contributed to the architectural education process.